

УДК 340.14

Киричук Б. С.

*студентка 1 курсу Навчально-наукового інституту права
(Національний університет водного господарства та
природокористування)*

Якимчук М. Ю.

*к.пед.н., доцент кафедри спеціальних юридичних дисциплін
(Національний університет водного господарства та
природокористування)*

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЮРИСТА

Сучасне українське суспільство, яке будує розвинену правову державу, потребує підготовки кваліфікованих правознавців, які будуть мати високу загальну та професійну культуру мовлення. Адже щоденно професія юриста впливає на слухачів за допомогою усного слова. Ефективність цього багато в чому залежить від культури мовлення юриста. Закономірно, що непереконливий та невиразний виступ не задовольнить аудиторію, інколи навіть може викликати обурення. Саме тому сучасне суспільне життя потребує від фахівця вільного володіння державною мовою в усній та писемній формах, багатства словникового запасу, готовності до продуктивного спілкування з різними категоріями громадян, адже це не лише показник загальної культури особистості юриста, але й запорука його професійного успіху.

© Киричук Б. С., Якимчук М. Ю., 2021

© Національний університет «Острозька академія», 2021

-
- Киричук, Б. С., Якимчук, М. Ю. Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21kbskky.pdf>.*

Відтак особливої актуальності та значущості набуває проблема розвитку комунікативних компетентностей юриста, яку слід вирішувати не лише під час професійного становлення особистості, але й на початковому етапі навчання юриста. Адже, на нашу думку, володіння культурою мовлення є невід'ємним аспектом під час формування професійної кар'єри юриста.

Мета дослідження – дослідити культуру мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста.

Учені активно досліджують проблеми формування та удосконалення культури професійного мовлення майбутніх спеціалістів. До цієї теми в різні часи зверталися такі дослідники, як О. Біляєв, В. Виноградова, І. Зимня, А. Коваль, Ю. Короткова, Т. Окуневич, С. Омельчук, Л. Хасанова та ін. Окремі аспекти формування комунікативно-мовленнєвої компетенції проаналізували О. Калита, Н. Руколянська, І. Саражинська та ін.

Хоч культура професійно-правового спілкування майбутніх юристів, які бажають займатися практичною правовою діяльністю, є важливим аспектом у їхньому саморозвитку та вдосконаленні, мовознавці ще досі не дійшли згоди щодо єдиного тлумачення поняття «культура професійного мовлення».

Нам імponує думка Т. Гроховської, яка відзначає, що культура професійного мовлення – це насамперед важлива складова професійної культури, інтегративна якість особистості, що проявляється в досконалому володінні нормами літературної мови та вмінням їх правильного, точного, виразного, доцільного застосування в процесі впливу на аудиторію [3].

На думку Н. Руколянської, якщо процес навчання працює системно, то це неодмінно формує культуру фахового мовлення майбутнього юриста,

▪ Киричук, Б. С., Якимчук, М. Ю. Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21kbskky.pdf>.

яка включає в себе володіння необхідними вміннями та навичками мовленнєвої, комунікативної та пізнавальної діяльності [6].

Аналіз наукових студій дав можливість нам уточнити дефініцію поняття «культура мовлення юриста», яке ми будемо розуміти важливий показник стану загальної культури особистості, ділових якостей, які реалізуються в мовленнєвій формі впливу на слухачів.

Вважаємо за необхідне акцентувати на тому, що мовна підготовка майбутніх юристів сприяє формуванню майстерного володіння навичками ораторського мистецтва, в якому головну роль відіграє культура професійного мовлення. Це навчання забезпечить ефективне формування трьох найголовніших компонентів культури професійного мовлення майбутніх юристів: мотиваційного, когнітивного та діяльнісного.

Мотиваційний компонент передбачає формування особистісних цінностей через засвоєння національних, мовних та професійних якостей. Завдяки йому відбувається формування всебічно й гармонійно розвиненої особистості. Навчання в зазначеній галузі надає можливість студентам як майбутнім спеціалістам, сформувати мотивацію до застосування професійної мовленнєвої діяльності, інтерес до неї, позитивне ставлення та прагнення до накопичення досвіду.

Когнітивний компонент передбачає досягнення головної мети навчання: оволодіння мовленнєвою інформацією та вміння її застосовувати в різних практичних аспектах. Кожен зацікавлений студент матиме змогу поглибити розвиток професійних інтересів і нахилів у галузі професійного мовлення.

Діяльнісний аспект відображає сутність того, яким чином майбутній юрист матиме змогу вплинути на слухача. Ефективні прийоми та форми впливу на аудиторію відповідають чотирьом формам мовленнєвої

▪ Киричук, Б. С., Якимчук, М. Ю. Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21kbskky.pdf>.

діяльності: письмо, читання, говоріння та слухання. Таке навчання має передбачати вивчення алгоритмів прийомів мовленнєвої діяльності, що дали б змогу бути готовим до продуктивного спілкування з клієнтами.

Варто зазначити, що ми поділяємо думку Л. Хасанової [8], яка запропонувала нову модель мовленнєвої культури вчителя, але вважаємо, що ця модель може бути застосована й до професійної діяльності юриста як оратора. Ця модель має таку структуру: професійний, психологічний та риторичний компоненти.

Професійний компонент включає в себе поглиблені знання з фахових дисциплін юриста та оволодіння методами, прийомами самовдосконалення, самовиховання й саморозвитку. Наявність згаданого компонента дозволить дати вичерпну та логічну відповідь під час взаємодії з клієнтом.

Психологічний компонент допомагає втілювати ідею вміння моделювати аудиторію, тобто передбачати можливі емоційні наслідки свого виступу. Крім того, майбутній юрист володітиме психологічними прийомами та формами організації спілкування, що сприятиме особистісному розкриттю аудиторії, вільному вираженню її емоцій.

Риторичний компонент ми можемо ототожнювати з діяльнісний, оскільки він містить майстерне володіння мовленням: його логічністю, доречністю, багатством, виразністю, чистотою та різноманітністю.

Отже, культура професійного мовлення юриста – якісний показник загальної культури особистості, її ділових якостей, від якого головним чином залежить встановлення довіри та переконання слухача. Хоча використання культури професійного мовлення ми вважаємо важливим аспектом у діяльності юриста, проте провівши аналіз, ми переконалися у

▪ Киричук, Б. С., Якимчук, М. Ю. Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21kbskky.pdf>.

відсутності єдиного підходу до тлумачення поняття «культура професійного мовлення».

Узагальнивши наукові роботи, ми не заперечуємо, що культура мовлення юриста як засіб розвитку його комунікативних компетентностей – це багаторівнева професійно-особистісна якість, що виявляється в досконалому володінні нормами української літературної мови, у володінні навичками правильної, виразної передачі основної думки та мети висловлення, у вмінні вплинути на почуття та емоції слухачів за допомогою таких мовленнєвих компонентів, як мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, професійний, психологічний та риторичний. Крім того, ми переконані, що невід’ємним аспектом професійної самореалізації є також дотримання мовленнєвої етики в її усталених формах.

Проведене дослідження не претендує на остаточне вирішення усіх аспектів обраної проблеми. Перспектива подальшого дослідження може бути спрямована на розкриття особливостей та принципів розвитку комунікативних компетентностей юриста за допомогою культури професійного мовлення.

Список використаних джерел

1. Аронов Я. Професійна культура юриста та її значення у юридичній практиці : дис. канд. юр. наук : 12.00.01. Київ, 2020. 223 с.
2. Біляєв О.М. Білінгвізм і питання інтерференції в мовленні учнів. *Українська мова і література в школі*. 1984. №1. С. 41–49.
3. Гроховська Т.В. Формування культури професійного мовлення майбутніх працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Хмельницький, 2007. 22 с.

▪ Киричук, Б. С., Якимчук, М. Ю. Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21kbskky.pdf>.

4. Загнітко А.Б., Данилюк І.Г. Українське ділове мовлення: професійне й непрофесійне спілкування. Донецьк: БАО, 2004. 480 с.

5. Омельчук С.А. Формування мовленнєво-комунікативних умінь учнів основної школи на завершальному етапі вивчення синтаксису :дис. канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2003. 323 с.

6. Руколянська Н.В. Формування культури фахового мовлення майбутніх правників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. №42. С. 268–275.

7. Стамбульська Т.І. Формування культури мовлення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки :дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Івано-Франківськ, 2018. 316 с.

8. Хасанова Л.Р. Формирование профессионально – речевой культуры будущего учителя начальных классов :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 . Уфа, 2003. 224с.

Киричук Б. С., Якимчук М. Ю.

Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста

У статті розкрито проблему розвитку комунікативних компетентностей юриста засобами культури мовлення. Проаналізовано стан розробленості проблеми використання культури фахового мовлення майбутніми юристами у сучасному українському суспільстві, що буде розвинену правову державу. Зазначено, що актуальність цієї проблеми зумовлена невід’ємністю та особливою значущістю культури мовлення, яку, на нашу думку, можна вважати одним із основних аспектів формування професійної кар’єри юриста. Використання юристами культури фахового мовлення забезпечує встановлення довіри та

▪ Киричук, Б. С., Якимчук, М. Ю. Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21kbskky.pdf>.

переконання співрозмовника. Аналіз наукової літератури дає можливість нам констатувати, що відсутній єдиний підхід до тлумачення поняття «культура фахового мовлення». Студіювання юридичної, педагогічної, філологічної літератури дозволило нам уточнити дефініцію поняття «культура фахового мовлення», яке ми будемо розуміти як важливий показник стану загальної культури особистості, її ділових якостей, які реалізуються в мовленнєвій формі впливу на слухачів. У статті проаналізовано особливості та принципи культури фахового мовлення, зокрема з'ясовано, що до них належать: вільне володіння державною мовою в усній та писемних формах, багатство словникового запасу та дотримання сталих мовних норм. З огляду на специфіку досліджуваної проблеми, ми виокремили та детально охарактеризували компоненти культури фахового мовлення юриста. Зокрема визначили, що мотиваційний компонент – процес формування стимулу до дотримання сталих норм усної і писемної мови, прагнення до накопичення досвіду. Когнітивний компонент передбачає оволодіння теоретичною базою знань та вміння застосувати ці знання на практиці. Діяльнісний компонент – це вивчення прийомів мовленнєвої діяльності, що дали б змогу бути готовим до продуктивного спілкування з клієнтами. Професійний компонент відображає навички самовдосконалення, самовиховання та самоосвіти. Елементами психологічного компоненту є вміння моделювати аудиторію, тобто передбачати можливі емоційні наслідки свого виступу. Останнім компонентом є риторичний, який містить майстерне володіння мовленням юриста: його логічністю, доречністю, багатством та різноманітністю.

Ключові слова: культура мовлення юриста, комунікативні компетентності юриста, мовленнєвий компонент, мовна норма, мовленнєва форма впливу, самовдосконалення, фахове мовлення юриста.

-
- Киричук, Б. С., Якимчук, М. Ю. Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21kbskky.pdf>.

Kyrychuk B. S., Yakymchuk M. Yu.

Speech culture as a means of developing communicative competencies of a lawyer

The article reveals the problem of development of communicative competencies of a lawyer by means of speech culture. The state of elaboration of the problem of using the culture of professional speech by future lawyers in the modern Ukrainian society, which is building a developed state governed by the rule of law, is analyzed. It is noted that the urgency of this problem is due to the inalienability and special significance of the culture of speech, which, in our opinion, can be considered one of the main aspects of the formation of a professional career as a lawyer. The use of professional speech culture by lawyers ensures the establishment of trust and persuasion of the interlocutor. Analysis of the scientific literature allows us to state that there is no single approach to the interpretation of the concept of "culture of professional speech". Studying legal, pedagogical, philological literature allowed us to clarify the definition of "culture of professional speech", which we will understand as an important indicator of the general culture of the individual, his business qualities, which are realized in the speech form of influence on students. The article analyzes the features and principles of the culture of professional speech, in particular, it is found that they include: fluency in the state language in oral and written forms, the richness of vocabulary and compliance with stable language norms. Given the specifics of the research problem, we have identified and described in detail the components of the culture of professional speech of a lawyer. In particular, it was determined that the motivational component is the process of forming an incentive to adhere to stable norms of oral and written language, the desire to gain experience. The cognitive component involves

-
- Киричук, Б. С., Якимчук, М. Ю. Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21kbskky.pdf>.

mastering the theoretical knowledge base and the ability to apply this knowledge in practice. The activity component is the study of speech techniques that would allow you to be ready for productive communication with customers. The professional component reflects the skills of self-improvement, self-education and self-education. The elements of the psychological component are the ability to provide the possible emotional consequences of its speech. The last component is rhetorical, which contains a masterful mastery of the lawyer's speech: its logic, relevance, richness and diversity.

Key words: speech culture of a lawyer, communicative competencies of a lawyer, speech component, language norm, speech form of influence, self-improvement, professional speech of a lawyer.

-
- Киричук, Б. С., Якимчук, М. Ю. Культура мовлення як засіб розвитку комунікативних компетентностей юриста. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2021. № 1(23) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2021/n1/21kbskky.pdf>.